

ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟΤΗΤΑ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΔΕΣΜΕΥΣΗ
(ΣΕΔ)

Οδηγός Διεξαγωγής Ομάδων Εστιασμένης Συζήτησης (ΟΕΣ)

Focus Group Discussions

✦ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ✦

Εισαγωγή	1
Τι είναι οι Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης (ΟΕΣ);	2
Προετοιμασία Ομάδων Εστιασμένης Συζήτησης	3
Δεξιότητες του Συντονιστή της ΟΕΣ	5
Τήρηση Πρακτικών	7
Βιβλιογραφία	8

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επικοινωνία και η συνεχής αλληλεπίδραση με τον επωφελούμενο πληθυσμό αποτελεί βασικό πυλώνα της προσέγγισης της Συμμετοχικότητας, Επικοινωνίας και Δέσμευσης (ΣΕΔ), καθώς διασφαλίζει το δικαίωμα του ατόμου να εκφράζει ανοιχτά τη γνώμη του και να συμμετέχει ενεργά στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν τόσο τον ίδιο, όσο και την ευρύτερη κοινότητα.

Για να εξασφαλιστεί η ενεργή συμμετοχή του πληθυσμού, η προσέγγιση ΣΕΔ συστήνει μέσα από τη εργαλειοθήκη της μια σειρά από μεθοδολογίες και πρακτικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν, όπως οι Ομάδες Εστιασμένης Συζήτησης (ΟΕΣ), προκειμένου να εδραιωθούν σταθερά και αλληλεπιδραστικά κανάλια επικοινωνίας μεταξύ του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού και της ομάδας στόχου.

Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός έχει αποκτήσει μεγάλη εμπειρία στο σχεδιασμό και την υλοποίηση ΟΕΣ, καθώς κατά το παρελθόν έχει αναπτύξει και έχει χρησιμοποιήσει την εν λόγω μεθοδολογία ως μηχανισμό λήψης ανατροφοδότησης. Αναφέρουμε συγκεκριμένα τα προγράμματα Οικονομικής Ενίσχυσης σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, τα οποία υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο της άμεσης ανταπόκρισης σε έκτακτες καταστροφές και Επείγουσες Εκκλήσεις, όπου η διεξαγωγή ΟΕΣ είχε ως στόχο:

- α) να συλλεγούν σημαντικές πληροφορίες από αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού αναφορικά με την πορεία του προγράμματος
- β) να αξιολογηθούν οι μεθοδολογίες του προγράμματος από τους ίδιους τους επωφελούμενους π.χ προτιμώμενοι μηχανισμοί μεταφοράς των χρημάτων
- γ) να αναπροσαρμοστούν και να βελτιωθούν παράμετροι του προγράμματος σύμφωνα με τις τρέχουσες ανάγκες του πληθυσμού
- γ) να εξασφαλιστεί η ποιότητα, η συνέπεια και η αξιοπιστία του προγράμματος, οικοδομώντας ταυτόχρονα σχέσεις εμπιστοσύνης και αποδοχής μεταξύ ΕΕΣ και ομάδας στόχου

Ο παρών οδηγός, αποσκοπεί στο να διευκολύνει τον επαγγελματία και τον εθελοντή του ΕΕΣ στο σχεδιασμό Ομάδων Εστιασμένης Συζήτησης (ΟΕΣ) και να του παρέχει υποστήριξη και κατευθύνσεις αναφορικά με τις παραμέτρους και τα τεχνικά χαρακτηριστικά που θα πρέπει να έχει υπόψη του, προκειμένου να εξασφαλιστεί η επιτυχής διεξαγωγή της ΟΕΣ.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΟΜΑΔΕΣ ΕΣΤΙΑΣΜΕΝΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ (ΟΕΣ);

Σύμφωνα με την ορολογία της έρευνας, η Ομάδα Εστιασμένης Συζήτησης (ΟΕΣ) ή αλλιώς Focus Group Discussion (FGD) αποτελεί μέθοδο η οποία αξιοποιείται για τη συλλογή ποιοτικών δεδομένων από τους συμμετέχοντες και αφορά μια συγκεκριμένη θεματολογία.

Οι ερωτήσεις που υποβάλλονται είναι ανοιχτού τύπου και στοχεύουν στο να προκαλέσουν μια άτυπη συζήτηση με τους συμμετέχοντες, προκειμένου να συλλεγούν πληροφορίες και να κατανοηθούν αντιλήψεις, πεποιθήσεις, φόβοι, να τεθούν ερωτήματα και να διερευνηθούν ανάγκες των συμμετεχόντων σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα συζήτησης.

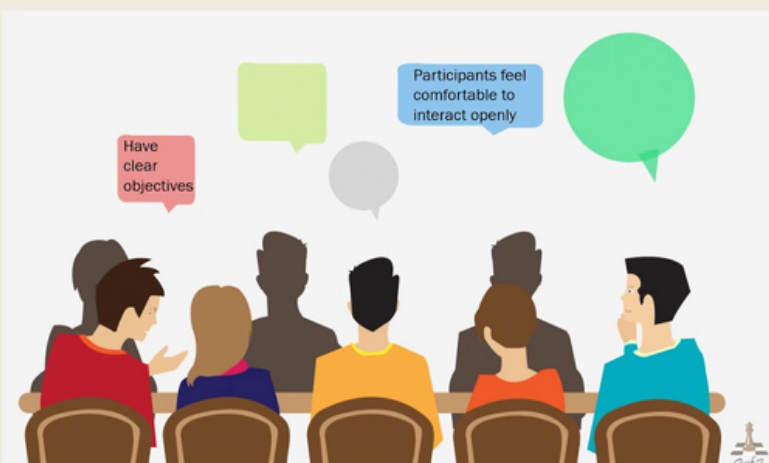
Πόσο διαρκεί μια ΟΕΣ;

Μία ΟΕΣ διαρκεί περίπου 45' - 60' και συμμετέχουν 6 έως και το πολύ 11 άτομα.

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΟΜΑΔΩΝ ΕΣΤΙΑΣΜΕΝΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ

The keys to a successful focus group:

Προκειμένου να διασφαλίσουμε ότι η ΟΕΣ θα αποφέρει επικοινωνητικά αποτελέσματα και θα έχει θετικό αντίκτυπο στην έρευνα μας, οφείλουμε να λάβουμε εκ των προτέρων υπόψη τις παρακάτω παραμέτρους:

01

Μεριμνούμε για το χώρο διεξαγωγής της ΟΕΣ

Έχουμε φροντίσει να επιλέξουμε έναν άνετο, προσβάσιμο και ήσυχο χώρο με καλό αερισμό έτσι ώστε οι συμμετέχοντες στην ομάδα να αισθάνονται οικεία με το χώρο, καθώς και κάποιες βασικές παροχές (όπως νερό, καφέ, βουτήματα κτλ). Επίσης, προτείνεται και η σχετική διαμόρφωση του χώρου πχ οι καρέκλες να έχουν τοποθετηθεί σε κυκλική διάταξη, έτσι ώστε να προάγεται έμμεσα το πνεύμα της ομαδικότητας και της συνεργασίας.

02

Επιλέγουμε προσεκτικά τους συμμετέχοντες

Προκειμένου να εξασφαλίσουμε τη δίκαιη εκπροσώπηση μίας κοινότητας ή μίας πληθυσμιακής ομάδας και να βεβαιωθούμε ότι θα ακουστούν όλες οι απόψεις, θα πρέπει να έχουμε συμπεριλάβει συμμετέχοντες με ποικίλα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και ιδιότητες π.χ εάν η ΟΕΣ απευθύνεται σε μια αραβόφωνη κοινότητα με στόχο τη διερεύνηση των αναγκών για το σχεδιασμό δράσεων ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, τότε οφείλουμε να έχουμε συμπεριλάβει: Τόσο γυναίκες όσο και άνδρες όλων των ηλικιών και εθνοτήτων, εκπροσώπους της κοινότητας και απλά μέλη της, οικογένειες και μοναχικά άτομα ή άτομα με αναπηρίες.

03**Ενημερώνουμε έγκαιρα και σωστά τους συμμετέχοντες**

Έχουμε μεριμνήσει να ενημερωθούν έγκαιρα οι συμμετέχοντες για τη θεματολογία και τη στόχευση της ΟΕΣ καθώς και για τον τόπο και τον χρόνο διεξαγωγής της συνάντησης. Επίσης, συστήνεται η ενημέρωση να πραγματοποιείται τόσο προφορικά, όσο και γραπτά με απλή και κατανοητή γλώσσα σε όλες τις διαλέκτους των συμμετεχόντων, καθώς και με τη χρήση ποικίλων καναλιών επικοινωνίας πχ τόσο τηλεφωνικά, όσο και με viber ή sms.

04**Ολιγομελείς ομάδες**

Φροντίζουμε να μην ξεπεράσουμε τα 11 άτομα γιατί:

- α) Ο χρόνος ομιλίας θα είναι περιορισμένος και κάποια άτομα ενδέχεται να μιλήσουν περισσότερο
- β) Είναι πολύ πιο δύσκολος ο συντονισμός μίας ομάδας 12 ατόμων από μία ομάδα 7 ατόμων
- γ) Οι συμμετέχοντες θα απογοητευτούν εάν δεν προλάβουν να μιλήσουν και να εκφράσουν την προσωπική τους άποψη
- δ) Οι συμμετέχοντες ενδέχεται να αρχίσουν να συνομιλούν μεταξύ τους ως υποομάδες και όχι με την ομάδα ως σύνολο, διαταράσσοντας έτσι τη συζήτηση

05**Λαμβάνουμε υπόψη έμφυλα και ευαίσθητα ζητήματα**

Φροντίζουμε να σεβαστούμε ευαίσθητα θέματα πχ ίσως χρειαστεί να διεξάγουμε χωριστές ΟΕΣ για τα έφηβα κορίτσια και αγόρια, ή για λεπτά ζητήματα χρησιμοποιούμε συντονιστές του ιδίου φύλου ή εάν γνωρίζουμε πως κάποιοι συμμετέχοντες βρίσκονται σε διένεξη αναμεταξύ τους π.χ λόγω εθνοτικών διαφορών δεν τους συμπεριλαμβάνουμε στην ίδια ομάδα.

06**Διερμηνείς & Φόρμα συναίνεσης**

Σε περίπτωση που απαιτείται, μεριμνούμε για την παρουσία διερμηνέων, ενώ έχουμε φροντίσει εκ των προτέρων να εξασφαλίσουμε τη συναίνεση των ατόμων ως προ τη συμμετοχή τους στην ΟΕΣ, είτε προφορικά, είτε γραπτά. Συγκεκριμένα, τους ενημερώνουμε ότι ο ΕΕΣ διατηρεί το δικαίωμα να επεξεργαστεί και να χρησιμοποιήσει τα δεδομένα που θα προκύψουν από την ΟΕΣ, ενώ παράλληλα δεσμεύεται για την διασφάλιση του απορρήτου και της εχεμύθειας των προσωπικών δεδομένων.

07**Test!**

Σε περίπτωση που υπάρχει η δυνατότητα, συστήνεται να συζητηθούν οι ερωτήσεις εκ των προτέρων με ένα ή δύο μέλη της κοινότητας.

Στόχος είναι να διερευνηθεί έγκαιρα το ενδεχόμενο οι ερωτήσεις να μην είναι κατανοητές ή να μη συνάδουν με τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας και να χρειάζονται αναπροσαρμογή ή αναδιατύπωση. Προτείνεται η συνεργασία με τους διαπολιτισμικούς μεσολαβητές - διερμηνείς που απασχολεί ο ΕΕΣ, καθώς διαθέτουν σχετική γνώση και εμπειρία.

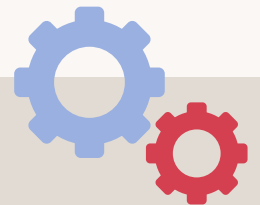
ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗ ΤΗΣ ΟΕΣ

Βασική προϋπόθεση για τον άρτιο σχεδιασμό και την επιτυχία μίας ΟΕΣ είναι να έχουν επιλεγεί σωστά τα άτομα που θα συντονίσουν την ΟΕΣ.

Συνήθως απαιτούνται δύο με τρία άτομα για τη διεξαγωγή της ΟΕΣ, ένας ο οποίος θα έχει το ρόλο του Συντονιστή της συζήτησης κι ένας ή δύο που θα αναλάβουν την τήρηση και την καταγραφή πρακτικών.

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του Συντονιστή;

- Να διαθέτει τις απαιτούμενες θεωρητικές και τεχνικές γνώσεις της συγκεκριμένης θεματολογίας και σχετικό εκπαιδευτικό υπόβαθρο
- Να έχει προετοιμαστεί καλά και να γνωρίζει εκ των προτέρων τις ερωτήσεις που θα υποβληθούν
- Να έχει προηγούμενη εμπειρία στη διεξαγωγή ΟΕΣ
- Να παρατηρεί τη γλώσσα του σώματος των συμμετεχόντων
- Να παρατηρεί ποιο μέλος της ομάδας τείνει να μονοπωλεί τη συζήτηση και να το διαχειρίζεται σωστά
- Αντίστοιχα, να παρατηρεί συμμετέχοντες στους οποίους δεν έχει δοθεί η δυνατότητα να εκφραστούν και να μεριμνά για την ισότιμη συμμετοχή τους στη συζήτηση
- Να επαναφέρει ευγενικά τα άτομα στο θέμα της συζήτησης σε περίπτωση που η συζήτηση αποκλίνει της συγκεκριμένης θεματολογίας
- Να αποφεύγει καθοδηγητικές και κατευθυντικές ερωτήσεις προς συγκεκριμένες απαντήσεις και να μην επηρεάζει με λέξεις και φράσεις τις απόψεις και τις απαντήσεις των συμμετεχόντων
- Να είναι καλός και ενεργητικός ακροατής και να αφήνει περιθώριο για τη διατύπωση τυχόν ερωτήσεων και αποριών

- Σε περίπτωση που τεθεί κάποια ερώτηση την οποία δεν γνωρίζει, απαντά με ειλικρίνεια ότι δεν γνωρίζει την απάντηση ή βεβαιώνεται πως θα γίνει follow-up ώστε να απαντηθεί η ερώτηση σε δεύτερο χρόνο
- Να διαχειρίζεται σωστά τα συναισθήματά του πχ να μην δείχνει έκπληξη με κάποια απάντηση που του προκάλεσε έντονη απορία
- Να μη δίνει υποσχέσεις και να μη δεσμεύεται σε ζητήματα που δε δύνανται να διεκπεραιωθούν ή δεν άπτονται του δικού του αντικειμένου εργασίας
- Να έχει θέσει εξ αρχής τους κανόνες ομαλής διεξαγωγής της συζήτησης πχ κλειστά τα κινητά, δεν διακόπτουμε, σεβόμαστε τις απόψεις του συνομιλητή μας
- Να έχει εξασφαλίσει τη σύμφωνη γνώμη των συμμετεχόντων για την τήρηση των πρακτικών και να υπενθυμίζει πως θα τηρηθεί το απόρρητο και η εχεμύθεια
- Να χρησιμοποιεί απλή και κατανοητή γλώσσα και να βεβαιώνεται πως οι συμμετέχοντες κατανοούν τις ερωτήσεις: Σε περίπτωση που αντιλαμβάνεται πως κάτι είναι δυσνόητο να αναδιατυπώνει και να δίνει εύστοχα παραδείγματα και επεξηγήσεις
- Να διαχειρίζεται συνετά το χρόνο, ώστε να έχουν όλοι την ευκαιρία να μιλήσουν και να απαντηθούν όλες οι ερωτήσεις
- Η στάση του σώματος και η ενδυμασία του να συνάδει με το πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο απευθύνεται

Ο Συντονιστής της ομάδας δεν ξεχνάει:

Κατά την έναρξη της ΟΕΣ: Να ευχαριστήσει τους συμμετέχοντες για την παρουσία τους και να τους εξηγήσει σύντομα τη στόχευση της συζήτησης και για ποιο λόγο είναι σημαντικό να ακουστούν οι προσωπικές τους απόψεις. Επίσης, τονίζει πως σε περίπτωση που αισθανθούν για τον οποιοδήποτε λόγο άβολα, μπορούν να αποχωρήσουν από την ομάδα και το χώρο ανά πάσα στιγμή.

Κατά τη λήξη της ΟΕΣ: Να ρωτήσει τη γνώμη των συμμετεχόντων σχετικά με το πως ήταν η εμπειρία τους και πως αισθάνθηκαν κατά τη συμμετοχή στην ΟΕΣ και να τους ενημερώσει αναφορικά με τα επόμενα βήματα και το πως θα χρησιμοποιηθούν τα δεδομένα. Επίσης, να τους ευχαριστήσει για το χρόνο και την πολύτιμη συμβολή τους στην έρευνα διερεύνησης.

Συστήνεται επίσης, με την ολοκλήρωση της συνάντησης να αφιερωθεί σχετικός χρόνος με τους συναδέλφους, προκειμένου να αξιολογηθεί η όλη ΟΕΣ, να συζητηθούν συναισθήματα και εντυπώσεις και να διασαφηνιστούν σημεία που χρήζουν διερεύνησης.

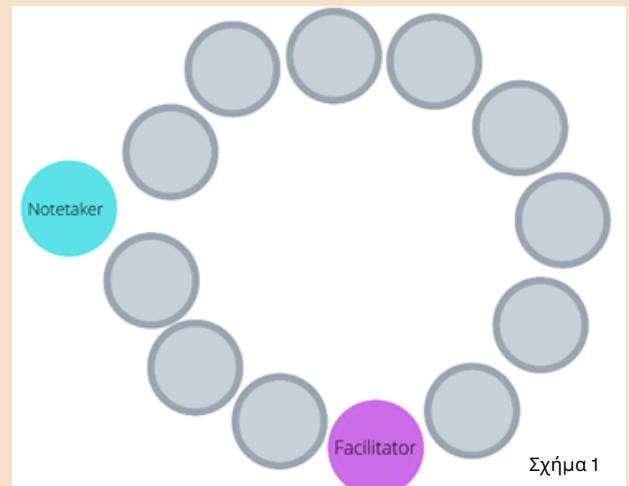
ΤΗΡΗΣΗ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

Meeting Minutes

Ο ρόλος του ατόμου που θα αναλάβει την τήρηση των πρακτικών της ΟΕΣ είναι εξίσου σημαντικός με τον ρόλο του Συντονιστή, για αυτό το πρόσωπο που θα επιλεγεί θα πρέπει να διαθέτει το εξής προφίλ:

- ✓ Να είναι εξοικειωμένος με το θέμα συζήτησης και με τη λίστα των ερωτήσεων
- ✓ Να επεξεργάζεται και να αναλύει άμεσα τις πληροφορίες οι οποίες πρέπει να καταγραφούν
- ✓ Να είναι αποτελεσματικός και να έχει ευχέρεια στις σημειώσεις του
- ✓ Εκτός από την καταγραφή των όσων λέγονται, θα πρέπει να είναι σε θέση να διακρίνει και συναισθήματα, αυθόρμητες αντιδράσεις ή ακόμη και στοιχεία αλληλεπίδρασης μεταξύ των συμμετεχόντων τα οποία χρήζουν καταγραφής
- ✓ Να μεριμνά για την εξασφάλιση της εμπιστευτικότητας πχ στις σημειώσεις του δεν αναγράφει ολόκληρα τα ονόματα αλλά μόνο τα αρχικά
- ✓ Κατά τη διάρκεια της ΟΕΣ δύναται να κρατά πρόχειρες σημειώσεις, ωστόσο στη συνέχεια οφείλει να χρησιμοποιήσει ένα εύληπτο σύστημα καταγραφής πρακτικών, όπου τα δεδομένα θα είναι διαθέσιμα και κατανοητά και από τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας εργασίας
- ✓ Να έχει καλές δεξιότητες ακρόασης και γραφής
- ✓ Να καταγράφει σωστά και υπεύθυνα όσα λέγονται και να μην επιλέγει τις πληροφορίες επηρεαζόμενος από προσωπικές πεποιθήσεις
- ✓ Να μη διακόπτει για να ζητά διευκρινίσεις
- ✓ Σε περίπτωση που θα χρησιμοποιηθεί συσκευή ηχογράφησης, θα πρέπει να έχει προσυμφωνηθεί και να συναινούν όλοι οι συμμετέχοντες
- ✓ Να κάθεται ελαφρώς απομακρυσμένος από την ομάδα έτσι ώστε να μην προσελκύει την προσοχή και αποσυντονίζει τους συμμετέχοντες πχ βλ. σχήμα 1

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Focus Group Discussion Questions for Community, Engagement and Accountability, International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC), April 2018
- Focus group discussion guide, Social norms, COMREP MTR, Finnish Red Cross, October 2021

Περισσότερες πληροφορίες:

Μαρία Ζυγούρη, Κοινωνική λειτουργός, Συντονίστρια ΣΕΔ ΕΕΣ, swd@redcross.gr

Βασιλική Δάλλα, Νοσηλεύτρια, Πρόσωπο Αναφοράς ΣΕΔ Τομέα Υγείας, nsd@redcross.gr